

Vloga listine v pravu Evropske unije in njen pomen za notranjo zakonodajo

Dr Paul Gragl

Lecturer, Queen Mary, University of London

Pregled

- (1) Pravna narava Listine in njeni pravni učinki
(člen 6(1) PEU)
- (2) Vloga Listine v sistemu varstva človekovih pravic v EU
- (3) Sistem pravnega varstva EU pri kršenju temeljnih pravic
- (4) Pomen listine v praksi za sodnike v državah članicah

(1) Pravna narava in pravni učinki

- **Varstvo temeljnih pravic pred Listino**
  - Ni kodificirane zbirke temeljnih pravic
  - Nemško Zvezno ustavno sodišče : *Solange I*
  - Razvoj splošnih pravnih načel
- **Listina:**
- **Pred Lizbonsko pogodbo (pred 1. 12. 2009)**
  - Ni pravno zavezujoča
  - svečana razglasitev v Nici leta 2000

(1) Pravna narava in pravni učinki

- **Po Lizbonski pogodbi (s 1. 12. 2009)**
  - pravno zavezujoča
  - Listina ni vključena v Pogodbi
  - ampak sklic v členu 6(1) PEU

  - kodificirana zbirka temeljnih pravic
  - več pravne varnosti
  - transparentnost za naslovnike pravnih norm

(1) Pravna narava in pravni učinki

- Člen 6(1) PEU:
- pododstavek 1: Unija priznava pravice, svoboščine in načela iz Listine o temeljnih pravicah Evropske unije z dne 7. decembra 2000, prilagojene 12. decembra 2007 v Strassbourgu, ki ima enako pravno veljavnost kot Pogodbi.
- pododstavek 2: Z določbami Listine se na nikakršen način ne širijo pristojnosti Unije, določene v Pogodbah.
- pododstavek 3: Pravice, svoboščine in načela Listine se razlagajo v skladu s splošnimi določbami naslova VII Listine o njeni razlagi in uporabi ter ob ustreznem upoštevanju pojasnil iz Listine, ki navajajo vire teh določb.

(1) Pravna narava in pravni učinki

- Kaj to pomeni?
  - Listina je del primarnega prava EU
  - Listina je enakovredna Pogodbama
  - Pristojnost Sodišča Evropskih skupnosti (“upoštevanje prava” po členu 19(1) PEU)
    - Končno odločanje
    - Samo razlaga (člen 263 in 267(1) lit. a PDEU)

(1) Pravna narava in pravni učinki

Hierarhija pravil v pravu EU

Primarno pravo (= „ustavno pravo“ EU) =
PEU/ PDEU / **LISTINA**

Sekundarno pravo (= pravni akti EU) v smislu člena 288
PDEU=
uredbe, direktive, sklepi itd.

- ➔ Sekundarno pravo ne sme biti v nasprotju z Listino
- ➔ Listina kot merilo zakonitosti sekundarnega prava

(1) Pravna narava in pravni učinki

- **Struktura Listine:**
  - 6 materialnopravnih poglavij (po vzoru EKČP, Socialne listine, ustavne tradicije DČ itd.):
    - **I: Dostojanstvo**
    - **II: Svoboščine**
    - **III: Enakost**
    - **IV: Solidarnost**
    - **V: Pravice državljanov**
    - **VI: Sodno varstvo**
  - 1 poglavje s splošnimi določbami :
    - področje uporabe, obseg in razlaga, raven varstva, prepoved zlorabe pravic

(2) Vloga Listine

- Področje uporabe:
- Člen 51(1) Listine:
- Določbe te listine se uporabljajo **[1] za institucije, organe, urade in agencije Unije** ob spoštovanju načela subsidiarnosti, **[2] za države članice** pa samo, ko izvajajo pravo Unije.

(2) Vloga Listine

- 1. funkcija: merilo zakonitosti za pravne akte EU
- Primeri:
  - združeni zadevi C-92/09 in C-93/09 **Schecke in Eifert** => pravica do varstva zasebnosti
  - zadeva C-236/09 **Test Achats** => enakost med moškimi in ženskami

(2) Vloga Listine

- 2. funkcija: vir za interpretacijo in vir pravnega spoznanja za pravne akte EU
- Primeri:
  - zadeva C-400/10 PPU **McB** => pravica do varstva zasebnosti in družinskega življenja

(2) Vloga Listine

- **3. funkcija: merilo zakonitosti za pravne akte držav članic pri “izvajanju prava Unije”**
- **Kaj pomeni “izvajanje prava Unije”?**
  - obveznost, delovati po pravu Unije
  - ali
  - obveznost, upoštevati pravo Unije pri omejitvah prava EU

(2) Vloga Listine

- Kaj pomeni “izvajanje prava Unije”? (nadaljevanje)
  - zadeva C-305/05 ***Ordre des barreaux francophones***: razlaga primarnega in nacionalnega prava, ki je v skladu z Listino
  - zadeva C-40/11 ***Yoshikazu Iida***: narava nacionalne ureditve; zasleduje drugačne cilje kot pa tiste, ki spadajo pod pravo Unije?; ali lahko posredno vpliva na pravo Unije?; ali obstaja ureditev prava Unije, ki je specifična za to področje ali nanj vpliva? (primerjaj tudi zadevo C-206/13 ***Siragusa***)
  - zadeva C-617/10 ***Åklagaren/Hans Åkerberg Fransson***: tudi če države članice ne izvajajo prava Unije so vezane na Listino, če nacionalna ureditev sodi na „področje uporabe prava Unije“ (=finančno kazensko pravo) => **v skladu z ustaljeno sodno prakso se temeljne pravice, zagotovljene v zakonodaji Unije, uporablja v vseh okoliščinah, ki jih ureja pravo Unije!**

(2) Vloga Listine

- Izvajanje: ozek pojem
- Področje uporabe: širok pojem

(2) Vloga Listine

- **Struktura temeljnih pravic:**
  - (1) **Obseg varstva temeljnih pravic**
    - Definicija z določbami Listine
    - Pomen izvora
    - Prepoved zlorabe pravic (člen 54 Listine)

(2) Vloga Listine

- **Struktura temeljnih pravic:**
  - (2) Vplivi in omejevalna ureditev
    - Člen 52(1) Listine
    - Nedotakljive temeljne pravice
    - Utemeljitev in sorazmernost
      - Ustreznost
      - Potrebnost
      - Primernost

(3) Sistem pravnega varstva EU

- Pritožba zaradi kršenja temeljnih pravic *sama po sebi* ne obstaja!
- Zaradi tega je izvrševanje zakonodaje možno z/s
  - Ničnostno tožbo (člen 263 PDEU)
  - Tožbo zaradi nedelovanja (člen 265 PDEU)
  - Postopkom predhodnega odločanja (člen 267 PDEU)
  - Individualno pritožbo pred ESČP (člen 34 EKČP, vendar šele **po** pristopu EU k EKČP!)

(3) Sistem pravnega varstva EU

- Ničnostna tožba s strani fizičnih ali pravnih oseb (člen 263(4) PDEU) = nadzorovanje zakonitosti zakonodajnih aktov in drugih dejanj:
  - (1) zoper dejanja, usmerjena proti njim
  - (2) zoper dejanja, ki se neposredno in individualno nanašajo na njih
  - (3) zoper predpise, ki se nanašajo neposredno na njih in ne vključujejo izvedbenih ukrepov

(3) Sistem pravnega varstva EU

- **Tožba zaradi nedelovanja s strani fizičnih ali pravnih oseb (člen 265 PDEU) = pri opustitvi ukrepanja:**
  - Če je evropski organ opustil akt nasloviti na osebo
  - Bi moralo neposredno in individualno zadevati tožnika
  - Uredbe? Direktive?
  - Posamezne odločitve!
  - Bolj pristojnost nacionalnih sodišč

(3) Sistem pravnega varstva EU

- Postopek predhodnega odločanja (člen 267 PDEU) = pri dvomih glede razlage in uporabe prava Unije:
  - Razlaga primarnega prava, ki je v skladu s temeljnimi pravicami
  - Razlaga sekundarnega prava, ki je v skladu s temeljnimi pravicami in možna razveljavitev le-tega
  - Obveznost predložitve v odločanje versus pravica do predložitve v odločanje
  - Nujni postopek (člen 105 poslovnik SEU)
  - Ni individualne pravice za predložitev

(4) Pomen v praksi za sodnike

- **Splošno:**
  - Pri izvajanju prava Unije in na področju uporabe prava Unije dolžnost razlage sekundarnega in nacionalnega prava v skladu z Listino
  - Prednost Listine pred nacionalnim pravom
  - Neposredna uporaba
    - vertikalna
    - horizontalna?

(4) Pomen v praksi za sodnike

- Omejene možnosti za tožbe pred Sodiščem EU
- Zato je težišče na nacionalnih sodiščih

(4) Pomen v praksi za sodnike

- **Avstrija** (vsi postopki so se nanašali na člen 47 Listine, zaslišanje/obravnavava):
  - **Ustavno sodišče:** V Listini zagotovljene pravice se lahko uveljavlja pred ustavnim sodiščem in na področju uporabe Listine tvorijo merilo v postopkih splošne presoje norm (zadeva U 466/11; 14. 3. 2012) => Listina= avstrijsko Ustavno sodišče
  - **Upravno sodišče:** Zaradi prava Unije je vsako sodišče države članice, torej tudi upravno sodišče, dolžno neomejeno zagotavljati varstvo temeljnih pravic prava Unije, še posebej temeljnih pravic iz Listine. (zadeva 2010/15/0196; 23. 1. 2013)
  - **Vrhovno sodišče:** V primeru civilnopравnih postopkov, v katerih so prizadete temeljne pravice obeh strani, je za razlago člena 47 Listine potrebno sprožiti postopek za predhodno odločanje (9Ob15/12i ; 17. 12. 2012).

(4) Pomen v praksi za sodnike

- Nemčija:
  - člen 23 zvezne ustave
  - Zvezno ustavno sodišče: *Solange I*
  - Zvezno ustavno sodišče: *Solange II*
  - Zvezno ustavno sodišče: *Honeywell* => *ultra vires*-nadzor
  - Izvrševanje:
    - Upravna sodišča: § 42(2) Zakona o upravnem postopku
    - Zvezno ustavno sodišče: Maastrichtska sodba => ni neposredne tožbe
    - Redna sodišča: npr. z odgovornostjo države

(4) Pomen v praksi za sodnike

- **Slovenija:**
  - Člen 8 slovenske Ustave: neposredna uporaba Listine
  - Odločitev Ustavnega sodišča : zadeva Up-690/10 => sklic na člen 7 Listine (zasebno življenje) pri razveljavitvi sklepa Vrhovnega sodišča
  - Slovensko Ustavno sodišče, odločba U-I-17/11: pritožniki se smejo v postopkih pred Ustavnim sodiščem na Listino sklicevati le, če sklicevanje na Listino pred rednimi sodišči ni bilo uspešno

(4) Pomen v praksi za sodnike

- **Hrvaška:**

- Členi 141a-141d ustave
- Še posebej člen 141c: “[...] hrvaška sodišča varujejo subjektivne pravice, ki temeljijo na pravnem redu Evropske unije.

Državni organi, organi lokalne in regionalne samoupravne enote ter pravni subjekti z javnimi pooblastili neposredno uporabljajo pravo Evropske unije.“

Hvala za vašo pozornost!